

An aerial photograph of a large lake with several forested islands. A bridge is visible in the lower part of the image. The water is a deep blue, and the trees are green. The overall scene is peaceful and scenic.

TAIDE
KAUFI
PUNKKI

MÄNTTÄ-VILPPULA
TAIDEKAUPUNKI

ARVIOINTIKERTOMUS 2022

TARKASTUSLAUTAKUNTA
5.6.2023

Sisällys

1. Tarkastuslautakunnan toiminta.....	2
2. Kaupungin ja kaupunkikonsernin talouden kehitys	4
2.1 Talouden tarkastelua kriisikuntakriteerien näkökulmasta	9
3. Toimintaan ja talouteen liittyvät epävarmuustekijät.....	12
4. Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutumisen arviointi.....	14
5. Konserniyhteisöjen vuositavoitteiden toteutumisen arviointi	21
6. Konserniohjaus.....	25
7. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutuminen	27
8. Henkilöstö	29
9. Yhteenvedo tarkastuslautakunnan havainnoista	31
10. Arviointikertomuksen hyväksyminen	33

1. Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävä on valmistella valtuustolle hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Lisäksi tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu arvioida, onko toiminta ollut tuloksellista ja tarkoituksenmukaista. Tehtävä on myös arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan ta- seessa on kattamatonta alijäämää.

Jäsen	Varajäsen
Pentti Paananen, pj.	Anneli Helander
Tauno Mäkelä, vpj.	Pekka Pietiläinen
Kyllikki Lahtinen	Anna-Maija Koskinen
Seppo Tamminen	Keijo Neulaniemi
Laura Linkoneva	Severi Yläjärvi

Tarkastuslautakunnan sihteerinä toimivat erityisasiantuntija, tarkastaja Kirsi Pelvola elokuun 2022 loppuun, tarkastaja Tarmo Hartikka joulukuun 2022 loppuun sekä kevätkauden 2023 trainee Kiia Sol BDO Oy:stä.

Arviointivuoteen 2022 kohdistui 12 kpl kokouksia. Tarkastuslautakunta sai kokouksissaan johdon antamia selvityksiä koko konsernin toimintaan liittyen.

Tilintarkastajan toiminta

Tarkastuslautakunnan on myös huolehdittava kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Lautakunta seuraa tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista ja tekee tarvittaessa esityksiä ulkoisen ja sisäisen valvonnan sekä arvioinnin yhteensovittamisesta ja tilintarkastuksen kehittämistä.

Kaupungin tilintarkastajana toimi vuonna 2022 JHT Nina Nieminen BDO Auditor Oy:stä. Tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle tilikautta 2022 koskevista tarkastushavainnoista. Lakisääteisen tilintarkastuksen lisäksi tarkastuslautakunta tilasi laajennetun tarkastuksen kohdistuen kaupungin sopimukseen.

Sidonnaisuuksien valvonta

Tarkastuslautakunnan tehtävä on valvoa kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista. Ilmoitus on tehtävä kahden kuukauden kuluessa tehtävän vastaanottamisesta. Ilmoitukset saatetaan valtuustolle tiedoksi. Sidonnaisuusilmoitusten käsittelyssä on aiempina vuosina ollut haasteita kaupungin hallinnossa ilmenneistä järjestelmäteknisistä syistä johtuen. Uusi sidonnaisuusilmoitusten ilmoitusjärjestelmä saatiin käyttöön vuonna 2022 ja sidonnaisuusilmoitusten käsittely helpottui. Kuitenkin edelleen ilmoitusvelvollisten aktiivisuudessa on kehitettävää.

Esteellisyydet

Tarkastuslautakunnan jäsenet eivät ole esteellisyyssäännösten takia osallistuneet arviointiin seuraavilta osin:

- Kyllikki Lahtinen: Justiina Ateriapalvelut Oy

Vuoden 2021 arviointikertomuksen vastineen analyysi

Kaupunginhallitus käsitteli vastineensa vuoden 2021 arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin kokouksessaan 19.9.2022.

Tarkastuslautakunta kiinnitti arviointikertomuksessaan 2021 edellisvuoden tapaan huomiota tavoitteiden asetantaan ja tavoitteista raportointiin. Talousarviossa asetetut toiminnalliset tavoitteet oli paikoin kuvattu ilmaan jäävästi tai ne olivat yleismaailmallisia. Asiaa ulkopuolelta tulkitseva ei välttämättä ymmärrä, mikä on konkreettinen ja tavoiteltu asian tila vuoden lopussa tai millä toteuma on mitattu. Tarkastuslautakunta pyysi selvitystä valtuustolle niiden tavoitteiden toteutumien osalta, joita tarkastuslautakunnan ei ollut mahdollista arvioida epäselvän ilmaisun vuoksi.

Kaupunginhallituksen vastineessa todetaan, että tavoiteasetantaa on kehitetty, mutta se ei vielä näy vuoden 2021 talousarviossa eikä tilinpäätöksessä. Vastineen mukaan tavoitteiden asetantaan on kiinnitetty huomiota talousarvion 2022 valmistelussa ja kehitystyötä jatkettiin edelleen vuoden 2023 talousarvion valmistelussa. Uusi kaupunkistrategia 2022–2032 uudistaa myös tavoitteita kokonaisvaltaisesti. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoitteiden asetannassa on tapahtunut kehitystä ja talousarviossa 2023 toiminnallisille tavoitteille on pääosin asetettu tavoitetta mittaavat mittarit ja mittareille tavoitetaso tai lähtötaso. Vuoden 2022 tavoitteiden osalta tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteiden sekä mittareiden asettaminen on edelleen ollut osittain epämääräistä, kuten myös tavoitteiden toteutumisen raportointi. Tavoitteiden määrää oli vähennetty vuodesta 2021, mikä on hyvä suunta. Tarkastuslautakunta painottaa edelleen, että myös tavoitteiden toteutumisen seurantaan ja tavoitteista raportointiin tilinpäätöksellä tulee kiinnittää huomiota.

Tavoitteiden asetannan lisäksi tarkastuslautakunta kiinnitti arviointikertomuksella 2021 huomiota omistajaohjaukseen. Tarkastuslautakunta kysyi kaupunginhallitukselta, miten konserniohjauksessa käydään keskustelua konserniyhteisöjen kanssa ja millaista raportointia yhtiöiltä on edellytetty. Lisäksi lautakunta pyysi kaupunginhallitusta hankkimaan valtuustolle selvityksen tytäryhtiöille asetettujen vuositavoitteiden toteutumisesta. Konserniohjausta on kehitetty vuoden 2022 aikana ja mm. konserniohje on päivitetty. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan omistajaohjauksessa on edelleen kehitettävää. Omistajaohjauksella tulee huolehtia siitä, että kaupungin tytäryhteisöjen toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Positiivisena huomiona tarkastuslautakunta nostaa esiin loppuvuodesta 2022 perustetun konserniohjausryhmän. Lisäksi tavoitteiden asetantaa on kehitetty talousarvioon 2023.

Myös huoli talouden tasapainosta on noussut esiin tarkastuslautakunnan arviointikertomuksilla useana vuonna. Tarkastuslautakunta kiinnitti arviointikertomuksessa 2021 huomiota talouden tasapainotusohjelmien onnistumiseen. Vuonna 2018 käynnistetyn talouden tasapainotusohjelman säästöt jäivät marginaalisiksi ja vuoden 2021 tilinpäätöksessä taseen kumulatiivinen alijäämä oli 1,07 milj. euroa. Myös vuosi 2022 oli alijäämäinen ja taseen kumulatiivinen alijäämä kasvoi 1,98 milj.

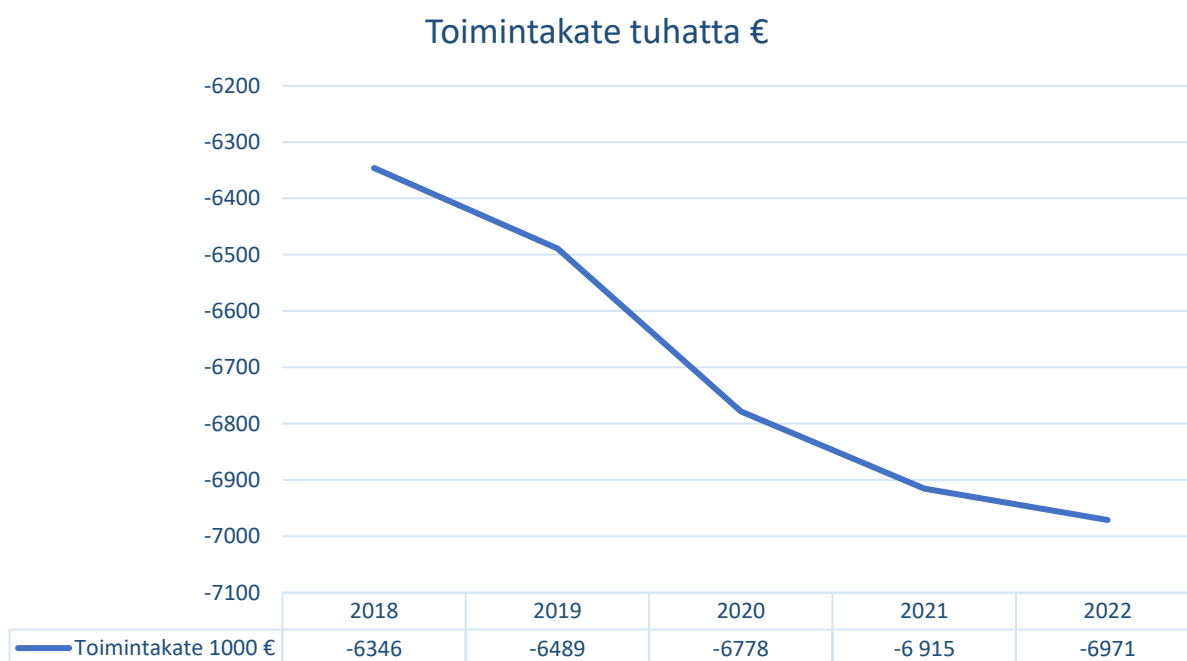
euroon. Kaupunginvaltuuston 28.8.2022 hyväksymän talouden tasapainotusohjelman säästötavoite vuosille 2023–2026 on 5,6 milj. euroa. Tarkastuslautakunta kantaa merkittävää huolta talouden tasapainotusohjelman toteutumisesta ja alijäämän kattamisen realistisuudesta. Kertyneet alijäämät ja mahdolliset taloussuunnitelmakaudella syntyvät uudet alijäämät tulee olla katettuna vuoden 2026 loppuun mennessä. Erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointime- nettely (kriisikunta) voidaan käynnistää, mikäli kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää määräajassa.

2. Kaupungin ja kaupunkikonsernin talouden kehitys

Kaupungin **toimintatuotot** olivat päättyneellä tilikaudella noin 19,5 milj. euroa ja kasvoivat edellis- vuodesta melkein 400.000 eurolla (toimintatuotot olivat 19,1 milj. euroa v. 2021).

Toimintakulut myös kasvoivat hieman edelliseen vuoteen verrattuna, toimintakulut olivat 89,2 milj. euroa (88,2 milj. euroa vuonna 2021).

Toimintakate kuvaa toimintakulujen ja -tuottojen välistä erotusta, joka kunnallistaloudessa on aina miinusmerkkinen, koska merkittävimmät tuloerät, verotulot ja valtionosuudet esitetään tuloslaskel- massa vasta toimintakatteen jälkeen. Toimintakate ilmoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

Kuvio 1. Toimintakatteen kehitys kaupungissa vuosina 2018–2022

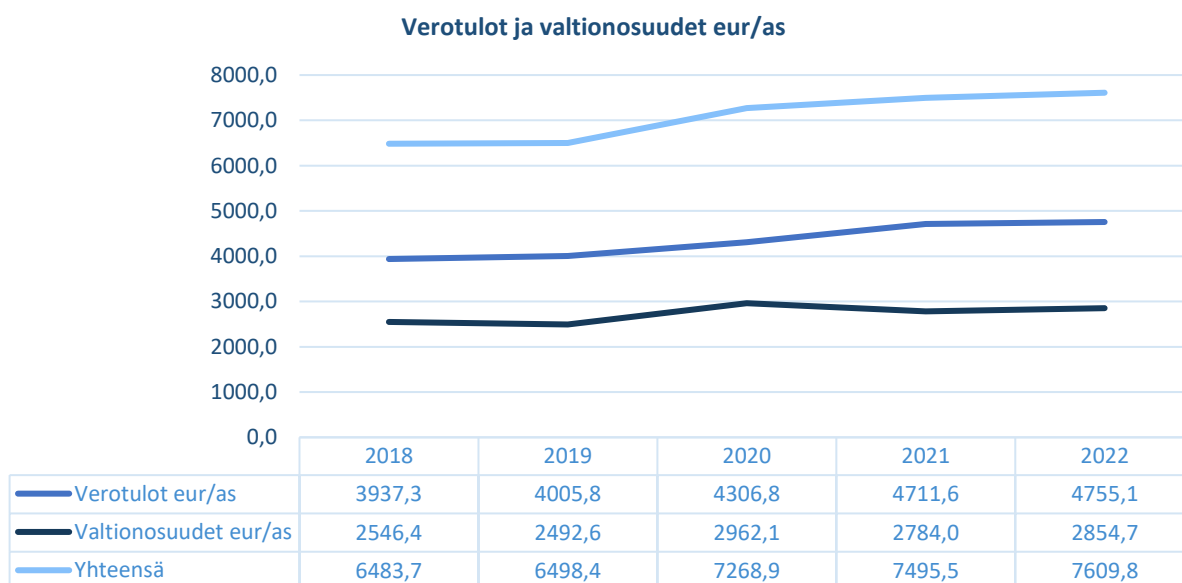
Tilinpäätöksen mukaan kunnan toimintakate laski jälleen edellisvuoden tasosta. Toimintakate oli -69,7 miljoonaa euroa.

Verotulot laskivat hieman edellisestä vuodesta. Verotulojen kertymä oli 44,5 milj. euroa (2021 ker- tymä oli 45,1 milj. euroa). Verotulot kokonaisuutena toteutuivat noin 0,4 milj. euroa alle talousar- vion. Tuloverokertymä nousi hieman edellisestä vuodesta, mutta osuus yhteisöveron tuotosta ja

kiinteistöveron tuotto laski hieman. Tuloveroprosentti pysyi edellisen tilikauden tasolla ollen 22,5 %.

Valtionosuuksia kertyi 61 tuhatta euroa enemmän kuin edellisenä vuotena. Kokonaisuutena valtionosuudet olivat 26,7 milj. euroa. Peruspalveluiden valtion osuus oli 19,2 milj. euroa. Verotulomenetystenkorvaus oli 5,6 milj. euroa ja verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus 3 milj. euroa. Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus toteutui negatiivisena, eli valtionosuuden kokonaisuutta -0,9 milj. euroa vähentävänä.

Seuraava kuvio osoittaa, että verotulojen ja valtionosuuksien kertymä asukasta kohden on viiden vuoden tarkastelujaksolla ollut varsin tasaista ennen korona-aikaa. Venäjän aloittaman sodan aiheuttama kustannusten nousu ja maailmantalouden epävarmuus heijastuu myös paikkakunnalla toimivien yritysten, että valtiontalouden kautta kuntatalouteen.

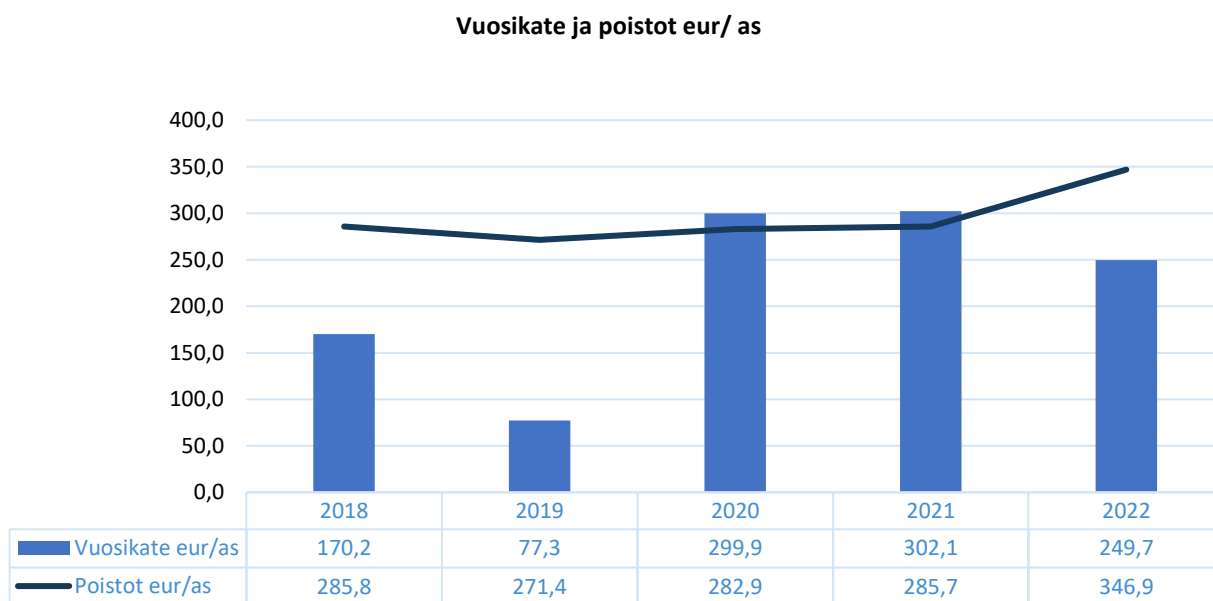

Kuvio 2. Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 2018–2022, euroa/asukas

Kaupungin asukasmäärä on kehittynyt viisivuotisjaksolla seuraavasti. Asukasmäärä on laskenut 203 asukkaalla vuodesta 2021.

2018	2019	2020	2021	2022
9 985	9 861	9 686	9 576	9 360

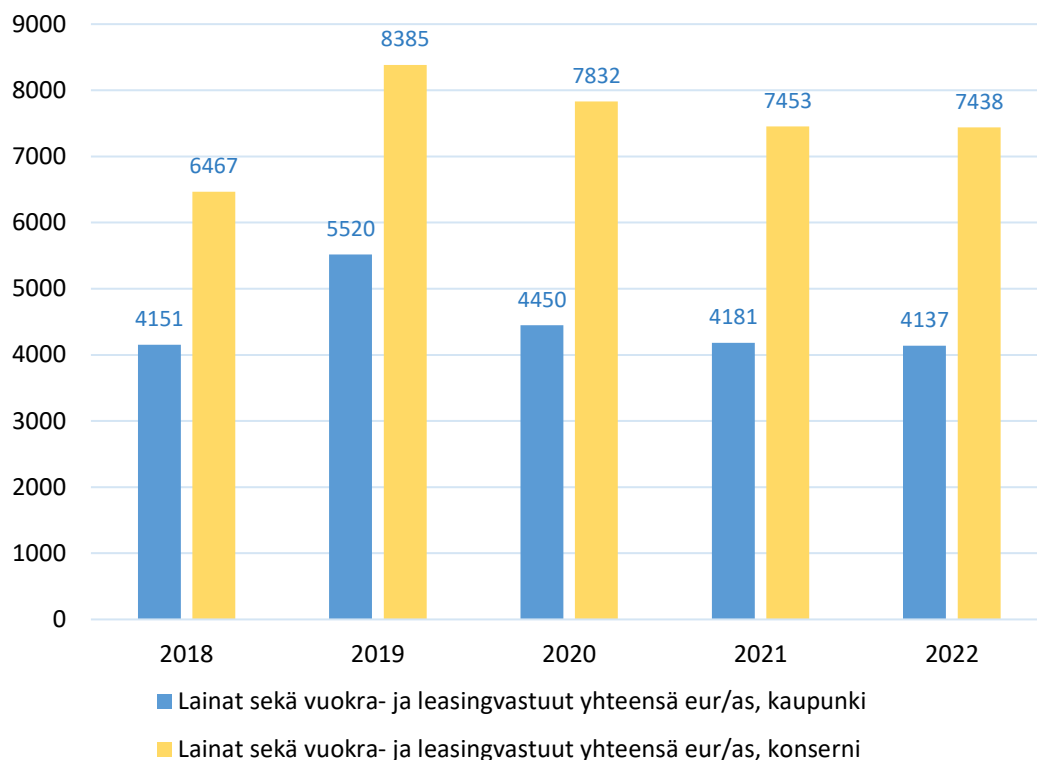
Vuosikate osoittaa kunnan tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen luku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, tulorahoitus on riittävä. Seuraavassa kuviossa esitetään, miten vuosikate on kattanut poistot vuodesta 2018 lähtien. Vuonna 2022 vuosikate asukasta kohden oli 249,70 euroa, mikä ei kattanut poistoja. Poistot olivat 346,90 euroa per asukas. Tällä tunnusluvulla tarkasteltuna tulorahoitus ei ollut riittävä vuonna 2022.

Kuvio 3. Kaupungin vuosikate ja poistot 2018–2022, euroa/asukas

Kaupungin osalta asukasta kohden laskettu **lainakanta** laski 46 eurolla edellisvuodesta. Konsernissa lainakanta kasvoi edellisvuodesta 50 eurolla asukasta kohden. Olennaista on tarkastella lainoja sekä **leasing- ja vuokravastuita** kokonaisuutena, koska konsernin lainat, sekä leasing- ja vuokravastuut vaikuttavat joko välittömästi tai välillisesti jokaiseen kuntalaiseen.

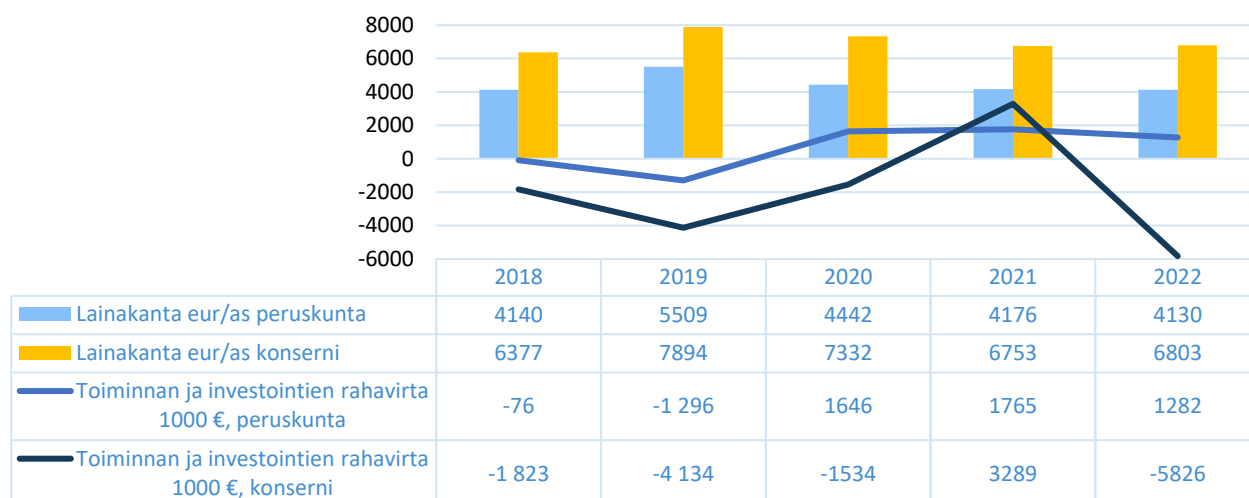
Seuraavassa kuviossa on esitetty vastuiden kertymä kaupungissa ja konsernissa. Kuviosta näkee, että asukasta kohden lainat ovat laskussa mutta vuokra- ja leasingvastuut ovat kasvussa. Tunnuslukuun vaikuttaa laskeva asukasmäärä.

Kuvio 4. Lainat sekä vastuut yhteensä kaupungissa ja konsernissa 2018–2022

Toiminnan ja investointien rahavirta on tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen ja negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Kaupungin toiminnan ja investointien rahavirta oli positiivinen tilikaudella 2022. Konsernin toiminnan ja investointien rahavirta oli negatiivinen tilikaudella 2022.

Toiminnan ja investointien rahavirta ja lainakanta

Kuvio 5. Toiminnan ja investointien rahavirran ja lainakannan kehitys kaupungissa ja konsernissa 2018–2022

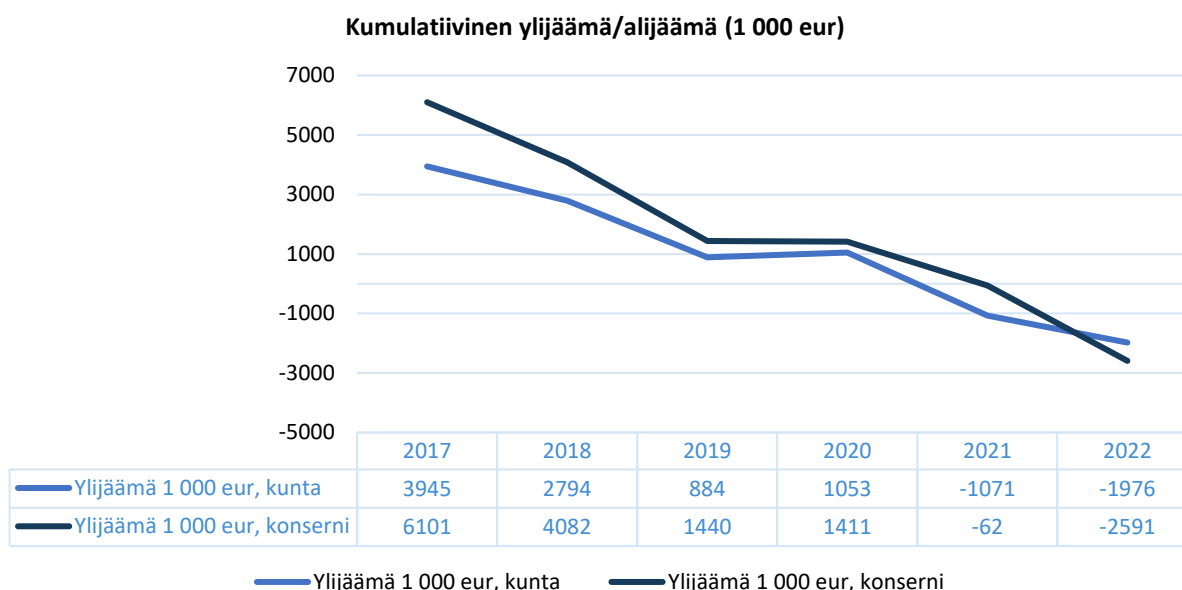
Kuvio näyttää, että tilanne heikkeni toiminnan ja investointien osalta vuonna 2022 aiempaan verrattuna. Konsernin toiminnan ja investointien rahavirran viime vuosien nousujohteinen kehitys kääntyi vuoden 2021 jälkeen jyrkkään laskuun. Tähän vaikutti vuonna 2022 merkittävä investointimenojen kasvu.

Investoinnit toteutuivat vuonna 2022 talousarviota pienempänä. Talousarvion mukaan investointien määräraha oli 2,2 milj. euroa. Tästä toteutui 1,5 milj. euroa eli 71 %. Suurimmat yksittäiset investoinnit olivat eri koulurakennusten korjausrakentamista.

Investoinneista jäivät toteutumatta Dynasty -asiakirjahallinnon sähköisen kokousrakentamisen käyttöönotto ja asiakirjojen sähköinen tallennus. Lisäksi Teeripolun perusparannus ja Savosenmäen lämmöntalteenotto jäi kesken kustannusten nousun vuoksi. Investoinneista ylittyi Kirkonpellon monitoimitila.

Tilinpäätöksen mukaan kaupungin vuoden 2022 tuloslaskelma osoittaa 906 tuhatta euroa **alijäämää** (konsernissa alijäämää 2,762 milj. euroa). Talousarvio toteutui ilman merkittäviä menoylityksiä. Toimintakuluissa palveluiden ostot olivat suurin yksittäinen talousarvion ylittävä menoerä ollen 2,2 milj. euroa yli talousarvion.

Kaupungilla on nyt taseessaan tilikauden 2022 alijäämä huomioiden kertynyttä alijäämää 1,977 milj. euroa ja konsernilla 2,591 milj. euroa.

Kuvio 6. Kaupungin ja konsernin kumulatiivinen yli-/alijäämä 2017–2022

2.1 Talouden tarkastelua kriisikuntakriteerien näkökulmasta

Kuntalain 118§:n mukaan **kunnan ja valtion tulee yhdessä** selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lain edellyttämät palvelut, sekä ryhtyä tarvittaessa sellaisiin toimenpiteisiin, joilla nämä palvelut saadaan turvattua. Käytännössä tämä tarkoittaa arviointimenettelyn käynnistämistä, joka voidaan käynnistää seuraavin perustein:

1. Kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää 110 §:n 3 momentissa säädettyssä määräajassa. Käytännössä tämä tarkoittaa kunnan taseeseen kertyneen ylijäämän kattamista enintään neljän vuoden tilinpäätöksen vahvistamisesta seuraavan vuoden alusta lukien. Mänttä-Vilppulan talousarvio 2023 ja taloussuunnitelma 2024–2025 on noin 1 milj. euroa ylijäämäinen. **Suunnitelmakauden ylijäämillä ei kuitenkaan saada katettua taseeseen kertynyttä alijäämää** (Taulukko 2).
2. Asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kunnan viimeisessä konsernitilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneenä vuonna vähintään 500 euroa. Vuoden 2022 konsernitilinpäätöksen mukaan alijäämä/asukas on 277 euroa ja vuoden 2021 7 euroa. **Tämä kriteeri ei täyty.**

Lisäksi kunta joutuu arviomenettelyyn, jos seuraavan taulukon tunnusluvut ovat **kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet kaikki seuraavat raja-arvot:**

Tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2022

Kriteeri	TP2021	TP2022	Johtopäätös
Kuntakonsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 %	123,8 %	67,7 %	RAJALLA
Kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti	Mänttä-Vilppula: 22,5 Koko maa: 20,02	Mänttä-Vilppula: 22,5 Koko maa: 20,01	TÄYTTY
Asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainojen ja vuokravastuiden määrän vähintään 50 %:lla.	Mänttä-Vilppula: 7463 €/as Koko maa, raja-arvo v. 2020: 7 454 €/as	Mänttä-Vilppula: 7436 €/ as. Koko maa, raja-arvo v. 2021 7 653 €/as*	EI TÄYTY
Kuntakonsernin laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8	1	0,7	RAJALLA

*Vuoden 2021 koko maan luvusta puuttuu vuokravastuiden määrä (tietoa ei saatavilla) Lähde: Kuntaliitto, tilinpäätösanalyysi

Taulukko 1. Kriisikuntakriteerit

Taulukon kriteereistä tällä hetkellä yksi täytyy, tuloveroprosentin ollessa yli 2,0 prosenttiyksikköä kaikkien kuntien painotettua keskimääräistä tuloveroprosenttia korkeampi. Kuntakonsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on vuoden 2022 tilinpäätöksellä alle 80 % (67,7 %). Kriteeri täyttyy, jos seuraavalla tilinpäätöksellä luku on edelleen alle 80 %. Kuntakonsernin vuosikatteeseen vaikuttaa merkittävästi tytäryhtiöiden taloudellinen tilanne. Lainanhoitokate kuvaa kunnan tulorahoituksen riittävyttä lainojen lyhennysten ja korkojen maksuun. Tulorahoitus riittää, jos luku on 1. Jos luku on alle, kunta joutuu ottamaan lisälainaa, myymään omaisuutta, tai vähentämään rahavaroja. Kuntakonserniin lainanhoitokate on tilikauden 2022 osalta alle 0,8. Jos seuraavassa tilinpäätöksessä myös tämä luku alittuu, kriteeri täyttyy.

Tarkastuslautakunta kiinnittää huomion alijäämän kattamisen realistisuuteen suunnitelmakaudella 2023–2025. Seuraavassa taulukossa on tarkasteltu talouden tasapainoa peruskunnan yli-/alijäämien perusteella.

Talouden tasapainon tarkastelua peruskunnan yli-/alijäämän perusteella	
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä 31.12.2022	- 1.070.543 euroa
Tilikauden yli-/alijäämä 31.12.2022	- 905.838 euroa
Yli-/alijäämät yhteensä 31.12.2022	- 1.976.381 euroa
Talousarvio 2023 yli-/alijäämäarvio	+ 393.158 euroa*
Taloussuunnitelma 2024 yli-/alijäämäarvio	+ 581.412 euroa*
Taloussuunnitelma 2025 yli-/alijäämäarvio	+ 27.123 euroa*
Yli-/alijäämät 2023–2025 yhteensä	+ 1.001.693 euroa
Arvio yli-/alijäämästä 31.12.2025	- 974 688 euroa

*Tuloslaskelma esitetään talousarviossa ulkoisin luvuin. Vertailuvuosien tiedot sisältävät Juupajoen kustannukset sote-palveluiden osalta

Taulukko 2. Talouden tasapaino

Kuntalain 115§:n mukaan kunnan taseen kattamattoman alijäämän tasapainottamiseksi on esitettävä selvitys toimintakertomuksessa, sekä esitettävä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyys suunnitelmakaudella. Kaupunginvaltuusto hyväksyi 29.8.2022 kokouksessaan talouden tasapainotusohjelman vuosille 2023–2026. Joitain toimenpiteitä toteutettiin jo vuoden 2022 aikana. Ohjelma tuo toteutuessaan 5,7 milj. euron säästöt.

Kaupungilla ja terveydenhoitopalveluita tuottavalla Mäntänvuoren Terveys Oy:llä on erimielisyyksiä vuosien 2019–2020 aiheutuneista maksueristä, jotka ovat yhteensä 10,7 milj. euroa. Näistä maksueristä neuvoteltiin palveluntuottajan kanssa vuoden 2022 aikana tuloksetta. Tarkastuslautakunta katsoo, että kiista maksuista palveluntuottajan kanssa muodostaa toteutuessaan merkittävän riskin kaupungin taloudelle. **Lisäksi tarkastuslautakunta kiinnittää huomion talouden tasapainotusohjelman käytännön seuraamisen tärkeyteen, jotta kertynyt alijäämä saadaan katettua ohjelman voimassaoloaikana.**

Tarkastuslautakunnan arvio kaupungin ja kaupunkikonsernin talouden kehityksestä

Kaupungin taloudellinen tilanne on huolestuttava. Sekä kaupungilla, että kaupunkikonsernilla on taseissaan kattamatonta alijäämää. Useamman kuin yhden kriisikuntakriteerin täytyminen hyvin lähellä. Kaupungissa on tehty menneinä vuosina talouden tasapainottamistoimenpiteitä, mutta ne eivät ole onnistuneet kääntämään talouden kehitystä positiiviseksi. Tällä hetkellä on käynnissä talouden tasapainotusohjelma, mutta muuttunut toimintaympäristö asettaa myös lisähaasteita talouden kehitykseen.

Kaupungille on tehty talouden tasapainotusohjelma, jonka valtuustokin on hyväksynyt. Nyt on tärkeää, että tämä 5,7 milj. euron ohjelma saadaan myös toteutettua. Tämä edellyttää konkreettisten toimenpiteiden määrittämistä, jotta kaupungin talous voidaan saada kuntoon ja alijäämät katettua.

Sote-toiminnan poistuminen kuntasektorilta, luo epävarmuutta tulevien vuosien kuntien rahoitukseen ja yleinen kustannusten nousu vaikuttaa välillisesti ja välittömästi kuntaan ja kuntalaisiin. Mänttä-Vilppulalla ei kuitenkaan ole enää varaa epäonnistua talouden tasapainottamistoimenpiteissä.

3. Toimintaan ja talouteen liittyvät epävarmuustekijät

Mänttä-Vilppulan kaupungissa on ollut viime vuosina suuria haasteita liittyen talouteen ja toimintaan. Talouden heikkeneminen on ollut näkyvissä jo pitkään: kaupungin ja yhteistyökumppaneiden välisissä sopimuksissa on ollut epäselvyyksiä, taseessa oleva kaupungin suuri rakennuskanta aiheuttaa tulevaisuudessa haasteita, väkiluku on laskusuuntainen, kaupungin tilinpäätös on ollut usean vuoden tappiollinen, taseeseen on kertynyt kattamatonta alijäämää ja tytäryhtiöiden taloudellinen riippuvuus kaupungista aiheuttaa taloudellisia haasteita. Lisäksi sote -toiminnan siirtyminen kaupungilta hyvinvointialueille aiheuttaa epävarmuutta tulevien valtionosuuksien määrään.

Kaupunki on tehnyt viime vuosina useita toimenpiteitä taloudellisen tilanteen korjaamiseksi, mutta taloudellinen tilanne ei ole korjaantunut. Ensimmäinen ohjelma talouden tasapainottamiseksi hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 18.6.2018. Ohjelman arviointiin tuottavan toteutuessaan 3 milj. euron säästöt. Ohjelma ei saavuttanut sille asetettuja säästötavoitteita ja kaupunki käynnisti yhteistoimintaneuvottelut 9.12.2019. Neuvotteluiden tavoitteena oli vähentää kustannuksia 2 milj. eurolla.

Kaupunginhallitus päätti kokouksessaan 29.6.2020 käynnistää talouden tasapainotusohjelman päivittämisen ja sitä laajennettiin koskemaan koko konsernia. Tasapainotusohjelmaa jatkettiin viranhaltijoiden omana työnä, mutta ohjelma keskeytyi useiden viranhaltijoiden vaihdoksien vuoksi. Tämänhetkinen voimassa oleva talouden tasapainottamisohjelma hyväksyttiin valtuustossa 29.8.2022 ja se koskee vuosia 2023–2026, mutta siinä on säästötoimenpiteitä, jotka koskivat jo vuoden 2022 taloutta.

Lisäksi vuoden 2023 alusta aloittaneet hyvinvointialueet veivät sote-alueen ja pelastustoimen tehtävät kunnilta pois, mutta jättivät velat kuntatalouksien rasitteeksi. Sote-muutoksen vuoksi kunnilta pienivät verotulot ja tällä hetkellä on epävarmaa, kuinka verotulojen menetys tullaan kunnille kompensoimaan.

Sote-palveluiden siirtyessä vuoden vaihteessa kunnilta hyvinvointialueille kuntien valtionosuuden tulevat huomattavasti muuttumaan. Kuntien valtionosuuden ovat pienenevässä samaan aikaan, kun talouden tasapainotusohjelma on ensimmäistä vuotta käynnissä. Kaupunki haki vuonna 2022 harkinnanvaraisen valtionosuuden korotusta noin 1 milj. euron verran, mutta sitä ei myönnetty. Lopullista vuoden 2023 valtionosuuksien määrää ei vielä tiedetä, koska vuoden 2023 valtionosuudet määräytyvät vasta 2022 tilinpäätöstietojen perusteella.

Kaupunkistrategiaa päivitettiin 10.10.2022 valtuuston kokouksessa. Strategia luo vahvoja mielikuvia menestyvästä ja kansainvälisestä seutukaupungista. Strategian kolme painopistettä ja näiden mittarit kulminoituvat kuitenkin tasapainoiseen taloudenhoitoon.

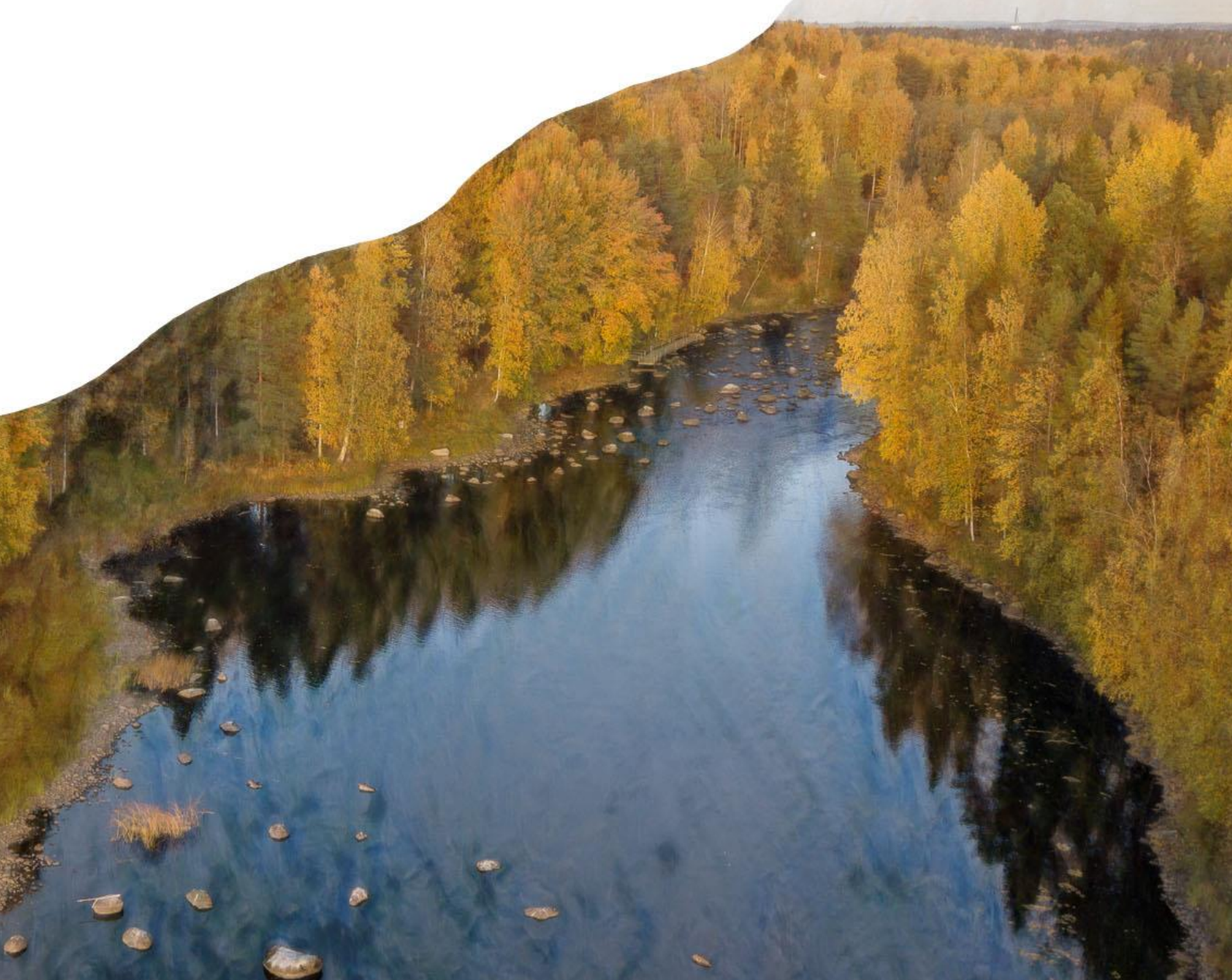
Toimiva konserniohjaus ja saumaton sopimukseen perustuva yhteistyö kaupungin ja kumppaneiden välillä vähentää sellaisia taloudellisia riskejä, jotka ennakoimattomasti toteutuessaan voivat aiheuttaa suuriakin kuluja, sekä mainehaittaa.

Tarkastuslautakunnan huomiot

Tarkastuslautakunta tähdentää, että tasapainotusohjelma vaatii onnistuakseen **kaupunkikonsernin kaikilta toimijoilta ohjelmaan sitoutumista** ja sen tarkkaa noudattamista.

Sote-siirron lopulliset taloudelliset vaikutukset valtionosuuksiin ja sitä kautta kaupungin talouteen ovat vielä epäselvät ja aiheuttavat tästä syystä epävarmuutta kaupungin talouden suunnitteluun. Lisäksi yleinen kustannustason ja korkotason nousu vaikuttavat osaltaan kaupungin kulujen kehitykseen.

Käynnissä olevat riita asiat aiheuttavat riskiä kaupungin taloudelle.

4. Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutumisen arviointi

Tarkastuslautakunnan lakisääteinen tehtävä on arvioida, miten valtuuston asettamat toiminnalliset vuositavoitteet ovat kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet. Arviointi tehdään tilinpäätöstietojen tarkastuslautakunnan kuulemisten ja asiakirjojen pohjalta. Tarkastuslautakunta osoittaa seuraavissa taulukoissa oman näkemyksensä siitä, miten tavoite on toteutunut. Jos tavoitteen asettelu, tavoitetila, tavoitteen muotoilu tai toteutumisesta raportointi on epäselvä, toteumaa ei ole voitu arvioida.

Toiminnallisia vuositavoitteita oli talousarviossa asetettu yhteensä 55 kappaletta.

Konsernipalveluille oli asetettu yhteensä 8 vuositavoitetta, jotka oli jaettu edellisen vuoden tapaan eri yksiköille. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tavoitteista vain 2 toteutui, yksi toteutui osittain ja 5 ei toteutunut lainkaan.

Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään monipuolisen osallisuusohjelman kautta	Ei toteutunut
Rakenteet ja prosessit ovat tarkoituksenmukaisia, toimivia ja tehokkaita	Toteutui
Kaupungin ulkoisen ja sisäisen viestinnän kehittyminen	Ei toteutunut
Kaupunkikonsernin osaamisen kehittäminen	Ei toteutunut
Järjestelmien hyödyntäminen täysimääräisesti ja työaikasäästöjen saavuttaminen digitalisaation avulla	Ei toteutunut
Digitaalisuuteen panostetaan silloin kun se todellisuudessa tuo kustannus- ja työaikasäästöjä	Toteutui
Toiminta- ja talousosaston digitalisoituminen	Ei toteutunut
Tietosuoja ja tietoturvallisuuden kehittäminen (sisäiset tukipalvelut)	Toteutui osittain

Kaupunki on korjannut päätöksentekoprosessiaan ulkopuolisen arvioijan tuottaman tiedon perusteella, mikä on kaupunkilaisen näkökulmasta hyvä asia. Digitalisaatioon liittyvät tavoitteet toteutuivat edellistä vuotta paremmin. Vanhoja ja turhia järjestelmiä poistettiin käytöstä. Kaupunginhallitus päätti 30.10.2022 olla toistaiseksi ottamatta käyttöön digitaalisia järjestelmiä sähköisiä kokouksia varten. Palkkahallinnon uuden mallinen raportointi tulee vaatimaan henkilöstön lisäresursseja, eikä automaattista raportointia saavuteta vielä useampaan vuoteen.

Peruspalvelulautakunnan palveluiden tilauksen tavoitteista tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vain kaksi toteutui osittain ja yhtä ei voitu arvioida.

Palveluiden tilaus

Otetaan asiakkaat mukaan tasavertaisiksi toimijoiksi	Ei voitu arvioida
Asiakkaat pitävät palvelua hyödyllisenä ja kohtelua sekä toimintaa hyvänä	Toteutui osittain
Digitalisaation suomia mahdollisuuksia hyödynnetään	Toteutui osittain

Sosiaalipalvelut

Varhaisen tuen aktiivinen lisääminen sosiaalipalveluissa	Toteutui osittain
Moniammatillisen työn kehittäminen	Toteutui osittain
Digitalisaation suomia mahdollisuuksia hyödynnetään	Toteutui osittain

Vanhus- ja vammaispalvelut

Osallistuminen ikäihmisten asuntojen kehittämishankkeeseen ja kotona asumisen tukeminen -hankkeeseen	Toteutui osittain
Parannetaan ikäihmisten ja vammaisten toimintakykyä	Toteutui osittain

Osa tavoitteista oli sellaisia, jotka oli muotoiltu sisällöltään kompleksisiksi. Esimerkkinä Tarkastuslautakunta nostaa peruspalvelulautakunnan tavoitteen ”Otetaan asiakkaat mukaan tasavertaisiksi toimijoiksi”. Tasavertaista toimijuutta ei kuitenkaan avata. Lukijalle voi tavoitteen perusteella muodostua kuva, että asiakkaille syntyy tasavertainen vaikuttamis- ja päätöksentekomahdollisuus yhdessä viranhaltijoiden kanssa.

Tarkastuslautakunta näkee positiivisena kehitysaskeleena sen, että peruspalvelulautakunnalla on ollut tavoitteen sisällön näkökulmasta visio kehittää toimintaa osallistamalla asiakkaita foorumien ja neuvostojen kautta. Näin asiakkaiden kokemusperäiset mielipiteet ja kehitysehdotukset tulevat esille ja päätöksentekijöiden käyttöön.

Sosiaalipalveluiden tavoitteista kaikkia toteutuivat tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vain osittain. Vuoden 2022 alusta voimaan tullut vähimmäishenkilömitoitus lastensuojelun sosiaalityössä aiheutti haasteita, koska päteviä sosiaalityöntekijöitä ei ollut riittävästi saatavilla. Kaupunki joutui paikkaamaan sosiaalityöntekijöiden henkilöstövajetta ostopalveluilla.

Vanhus- ja vammaispalveluilla oli kaksi tavoitetta, jotka molemmat toteutuivat vain osittain.

Peruspalvelulautakunnan toiminta päättyi 31.12.2022, kun sosiaali- ja terveystyö siirtyivät 1.1.2023 Pirkanmaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle.

Sivistyspalvelujen vuositavoitteista tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toteutui kaksi, kolme toteutui osittain ja kuusi ei toteutunut lainkaan. Yhtä tavoitetta ei arvioitu ja yhtä tavoitetta ei voitu arvioida. Viimeksi mainittuun toteumaan tarkastuslautakunta päätyi siitä syystä, että tavoitteen toteutumista ei selkeästi kerrottu. Niin esi- ja perusopetuspalveluiden, kuin varhaiskasvatuspalveluiden luma-suunnitelmaan liittyviä tavoitteita ei voitu toteuttaa hankerahoituksen puutteiden vuoksi. Kansalaisopiston tavoitteiden saavuttamista haittasi koronasta aiheutuneet rajoitteet.

Sivistystoimen hallinto

Ylläpitää sivistyspalveluiden toteutumista lähipalveluita	Toteutui osittain
Palvelualueen talouden ja toiminnan tasapaino	Toteutui osittain

Varhaiskasvatuspalvelut

Asiakastiedon kerääminen kerran vuodessa ja tiedon hyödyntäminen palvelujen järjestämisessä	Toteutui osittain
Päiväkotiyksiköiden käyttöasteen nosto	Ei toteutunut
Varhaiskasvatuksen luma-kasvatuksen suunnitelman laatiminen	Ei toteutunut

Esi- ja perusopetuspalvelut

Palautteen kerääminen huoltajilta oppimisen tuen toteutumisesta esi- ja perusopetuksessa. Tiedon hyödyntäminen palvelujen järjestämisessä	Ei voitu arvioida
Resurssien tehokas ja tarkoituksenmukainen käyttäminen	Toteutui
Esi- ja perusopetuksen luma -suunnitelman laatiminen	Ei toteutunut

Lukiokoulutus

Opiskelijamäärän säilyttäminen ja vakauttaminen lisäämällä lukion vetovoimaa ja saavutettavuutta	Toteutui
Tasapainoinen talous	Ei toteutunut
Hyvät oppimistulokset ja riittävien jatko-opintovalmiuksien tarjoaminen	Ei toteutunut

Kansalaisopisto ja muut sivistyspalvelut

Monipuolisen opetustarjonnan toteuttaminen tehokkaasti	Ei toteutunut
Tasapainoinen talous	Ei toteutunut

Kulttuuri- ja hyvinvointilautakunnan tavoitteita oli yhteensä 18, joista toteutui 7 eli alle puolet. Tavoitteista osittain toteutui 2 ja toteutumatta kokonaan jäi 5. Tavoitteista neljää ei voitu arvioida ollenkaan.

Kulttuuri- ja hyvinvointipalvelut hallinnon toiminnalliset tavoitteet.

Edistää osallistumista ja asukasdemokratiaa toteuttavien asiantuntija- ja työryhmien toteuttamista	Ei voitu arvioida
Ylläpitää kulttuuri-, vapaa-aika- ja työllisyyspalveluiden toteutumista lähipalveluina	Ei voitu arvioida
Palvelualueen talouden ja toiminnan tasapaino	Ei voitu arvioida

Kulttuuri- ja matkailupalveluiden toiminnalliset tavoitteet

Kulttuuritoimijoiden ja kaupungin välisen yhteistyön tiivistäminen	Toteutui
Matkailupalveluiden ja kaupunkimarkkinoinnin toteuttaminen yritysverkosto- ja kuntayhteistyöllä	Toteutui osittain
Kulttuuri- ja matkailutapahtumien kehittäminen ja näkyvyyden edistäminen	Toteutui

Kirjastopalvelut

Kirjastopalveluiden aktiivinen käyttö	Ei toteutunut
Laadukas asiakaspalvelu toimipisteissä, sujuva omatoimiasiointi ja monipuoliset verkkopalvelut	Toteutui
Lukutaidon- ja harrastuksen edistäminen	Toteutui

Nuorisopalvelut

Nuorison vaikutusmahdollisuuden parantaminen	Ei toteutunut
Nuorisopalvelujen toimintaan osallistuminen ja toiminnan kehittäminen nuorten toiveet huomioiden	Toteutui
Nuorisotilojen uudistaminen sekä toimintojen kehittäminen järjestöyhteistyöllä	Toteutui

Työllisyys- ja kasvupalvelut

Asiakastyytyväisyys on hyvällä tasolla	Ei toteutunut
Työttömyyden tunnuslukujen lasku vertailukuntien keskiarvon alapuolelle	Toteutui osittain
Asiakkaat ja yhteistyökumppanit tietävät, kuinka saavat tarvitsemansa palvelut ja kehen ovat yhteydessä	Ei voitu arvioida

Liikunta- ja järjestöpalvelut

Seuratoimijoiden ja kaupungin välisen yhteistyön tiivistäminen	Toteutui
Liikuntatilojen ja -paikkojen aktiivinen käyttö	Ei toteutunut
Palveluiden tehokkaat tuottamis- ja varausmallit	Ei toteutunut

Hallinnon toiminnallisista tavoitteista, mittareista, tavoitetasoista ja tavoitteiden toteutumisista ei voinut muodostaa käsitystä siitä, onko tavoite toteutunut, koska selkeästi asetetut mittarit ja tavoitetasot puuttuivat.

Sen sijaan Kulttuuri- ja matkailupalveluiden toiminnallisissa tavoitteissa nämä edellä mainitut asiat olivat hyvin esitetty. Kirjastopalveluiden toiminta palasi ennalleen koronaa edeltävälle ajalle. Lainamäärään asetettu tavoite melkein saavutettiin. Muutoin kirjastopalveluille asetetut tavoitteet toteutuivat.

Kulttuuri- ja hyvinvointilautakunnalla oli ylivoimaisesti eniten tavoitteita suhteessa muihin lautakuntiin. Tarkastuslautakunta kehottaakin pohtimaan tavoitteiden määrän tarpeellisuutta.

Kirjastopalvelut saavutti melkein kaikki tavoitteensa. Ainoastaan kirjastopalveluiden aktiivinen käyttö, jonka mittarina oli lainamäärä, jäi tavoitteesta vain noin tuhannella lainalla.

Nuorisopalveluiden, työllisyys- ja kasvupalveluiden, sekä liikunta- ja järjestöpalveluiden tavoitteet ja niiden toteutuminen, olivat pääosin selkeästi todettavissa. Vain yhden tavoitteen osalta toteutumisesta ei voitu arvioida.

Tekninen lautakunta koostui viidestä eri vastuualueesta. Tavoitteita lautakunta oli asettanut yhteensä 7 kappaletta, joita ei eroteltu vastuualueille erikseen.

Teknisen lautakunnan tavoitteiden saavuttamista haittasi organisaatiossa tapahtuneet henkilöstövaihdokset. Tekninen johtaja irtisanoutui ja näitä tehtäviä jouduttiin paikkaamaan henkilöstön ja tehtävien uudelleen resurssoinneilla. Tämä vaikutti myös suoraan tavoitteiden toteutumiseen, kun joitain toimenpiteitä jouduttiin jättämään henkilöstövaihdosten vuoksi kesken. Lisäksi henkilöstössä tapahtui muutoksia siten, että vuoden lopussa teknisen palveluiden resurssivaje vuoden lopussa oli viisi henkeä.

Rakennusrekisterin tietojen ajan tasalle saattaminen (kiinteistöveroselvitys)	Toteutui osittain
---	--------------------------

Tarkastuslautakunnan arviointikertomus 2022

Rakennusvalvonnan sujuva ja nopea lupakäsittely, sekä ennakoiva ohjaus	Toteutui
Tilojen koetusta sisäilmalaadusta tehdään sisäilmakysely tilojen käyttäjille	Ei toteutunut
Vireillä olevien kaavojen laadinta ja osallistaminen	Toteutui osittain
Valtateiden 56 ja 58 risteysalueen kehittäminen maankäytöllisin keinoin	Toteutui
Nykyisten yritys/työpaikkatonttien markkinointi yhteistyössä MW-Kehitys Oy:n kanssa	Toteutui osittain
Palveluprosessien kehittäminen taloustilannetta vastaaviksi, jotta rakenteet ja prosessit ovat tarkoituksenmukaisia, toimivia ja tehokkaita	Toteutui osittain
Taksojen tarkistamiset ja päivittämiset vuosittain	Toteutui osittain

Teknisen lautakunnan toimintaa talouden näkökulmasta vaikeuttivat yleinen maailman tilanteesta johtuva kustannusten nousu ja yllättävät kulut, kuten kerrostalon purkamisen yhteydessä löytynyt pilaantunut maa-aines, josta aiheutui yhteensä 331 tuhannen euron kustannukset. Tästä summasta 230 tuhatta euroa kirjattiin kaudelle 2022 ja loput pakolliseksi varaukseksi seuraavalle tilikaudelle. Lisäksi talouden tasapainotusohjelma käynnistettiin etupainotteisesti ja siihen liittyvät toimenpiteet vaikeuttivat tavoitteiden saavuttamista.

Edellä mainituista vaikeuksista huolimatta asetetuista tavoitteista toteutui kaksi, osittain toteutui viisi ja yksi jäi kokonaan toteutumatta. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomion tavoitteille asetettuihin mittareihin ja tavoitetasoihin. Osa mittareista ja tavoitetasoista eivät kerro lukijalle, miten ja millaisin toimenpitein tavoite voidaan saavuttaa. Esimerkkinä tällaisesta tarkastuslautakunta nostaa tavoitteen ”Valtateiden 56 ja 58 risteysalueen kehittäminen maankäytöllisin keinoin”. Tässä tavoitteessa mittarina on ”tehdyt toimenpiteet” ja tavoitetasona ”Mustalahden teollisuusalueen laajenuksen käynnistäminen”.

Tarkastuslautakunta suosittelee luomaan sellaisia tavoitteita, joita voidaan mitata numeraalisesti ja myös asettamaan numeraalinen tavoitetaso, jotta tilinpäätöksen lukija voi itse muodostaa käsityksen toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta.

Teknisen lautakunnan toiminta siirtyi vuoden 2023 alusta kaupunkikehityslautakunnan alle.

Tarkastuslautakunnan arviointi vuositavoitteiden toteutumisesta ja raportoinnista

Peruskaupungille asetettiin yhteensä 55 vuositavoitetta, joka on 9 vähemmän kuin edellisenä vuotena. Tavoitteista toteutui tarkastuslautakunnan arvioin mukaan 13 (24 %). Kuutta tavoitetta ei voitu arvioida epäselvien mittareiden tai puutteellisen toteumaraportoinnin vuoksi.

Talouden tasapainottamisohjelmassa pysyminen edellyttää sellaista tavoiteasetantaa, joka on johdettu tasapainottamisohjelman koontitaulukosta. Tasapainotusohjelman jalkauttamisen onnistuminen lautakuntatasolla tulisi näkyä lukijalle myös toiminnallisten tavoitteiden kautta.

Tavoitteiden asettelu ja tuloksista raportointi jää osin lukijalle epäselväksi. Jotta tavoitteiden ja toteumien tuottama informaatio kävisi lukijalle heti selväksi, tulisi raportointia näiltä osin edelleen selkeyttää. Linkkien upottaminen tavoitteiden toteumasarakkeisiin tai tavoitteiden saavuttamisesta kertominen tulkinnanvaraisesti, ei ole lukijaystävällistä raportointia eikä näin ollen palvele raportoinnin tarkoitusta.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoitteiden asettamista on kehitetty vuoden 2022 talousarviossa. **Kuitenkin tavoitteiden asettelua ja mittaamista, sekä toteutumista tulee edelleen terävöittää.** Tarkastuslautakunta toistaa suosituksensa vuositavoitteiden asettamisesta: Vuositavoitteen tulee olla konkreettinen ja sille tulee olla selkainen mittari, jolla asian tavoiteltu tila voidaan yksiselitteisesti tilinpäätöksessä todeta. Tilinpäätöksessä on annettava riittävät tiedot toteuman arvioimiseksi. Suositeltavaa on, että tilivelvolliset ottavat myös itse kantaa siihen, toteutuiko tavoite vai ei.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vuosi 2022 on ollut toimintaympäristön muuttumisen johdosta haasteita täynnä. Venäjän aloittaman sota ja siitä seurannut yleinen kustannusten nousu ja esimerkiksi kuluttajien varovaisempi ostokäyttäytyminen vaikuttavat kaupungissa toimiviin yrityksiin ja palveluntarjoajiin ja välillisesti myös kuntatalouteen.

5. Konserniyhteisöjen vuositavoitteiden toteutumisen arviointi

Tarkastuslautakunnan oli mahdollista arvioida konserniyhteisöille asetettujen tavoitteiden toteutumisista pääasiassa tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen avulla.

Kaupunki asetti talousarviossa 2022 kaikille tytäryhtiöilleen seuraavat tavoitteet:

- *Mänttä-Vilppulan kaupungin omistuksessa olevien yhtiöiden toiminta on tarkoituksenmukaista ja liiketaloudellisesti kannattavaa.*
- *Yhtiön tehtävät suoritetaan taloudellisesti ja tehokkaasti.*
- *Tilikauden tulos on ylijäämäinen.*

Justiina Ateriapalvelut Oy	10 701,25
Koskelantalot Oy	-462 483,70
MW-Kehitys Oy	12 318,81
Yrke Kiinteistöt Oy	-270 002,25
Mäntän Jääareena Oy	-116 434,10
Mäntän Kaukolämpö ja Vesihuolto Oy	-507 242,03

Taulukko 3. Tytäryhtiöiden tulokset tilinpäätöksen 2022 perusteella.

Taulukon perusteella vain kahden tytäryhtiön tulos oli ylijäämäinen ja muiden yhtiöiden tulokset olivat selvästi negatiiviset. Tarkastuslautakunta huomauttaa, että yhtiöillä on erilainen tulopohja.

Mäntän Kaukolämpö ja Vesihuolto Oy

Vesimaksut suhteutetaan muiden Pirkanmaan kuntien maksujen keskiarvoon	Ei voitu arvioida
Kaukolämmön ja vesihuollon liiketoiminnan tulevaisuuden varmistaminen	Ei toteutunut

Yhtiön tulos oli yli puoli miljoonaa euroa tappiollinen. Tulokseen vaikutti pienentyneet tulot, koska kaupunki on purkanut kiinteistöjään ja sen vuoksi kaukolämpöä on myyty vähemmän. Kaupunki myönsi yhtiölle 0,5 milj. euron pääomallainan rahoitusvaikeuksien vuoksi.

Mäntän Kaukolämpö ja Vesihuolto Oy:n osalta toiminnallisten tavoitteiden on ainoastaan toisen tavoitteen osalta raportoitu. Ensimmäistä tavoitetta ei voi arvioida.

Koskelantalot Oy

Yhtiöin tehtävät suoritettu taloudellisesti ja tehokkaasti	Toteutui
Liiketoiminta mahdollistaa korjausinvestoinnit	Ei toteutunut
Toiminnan näkyvyyden parantaminen asukaskyselyn toteuttamisella	Toteutui osittain
Vapaiden asuntojen markkinointia tehostetaan	Ei voitu arvioida

Yhtiö teki 0,4 milj. euroa tappiollisen tuloksen. Tulokseen vaikuttivat negatiivisesti kahden kerrostalon purkukustannukset 0,6 milj. euroa ja rakennusten tasearvojen alaskirjaus 0,5 milj. euroa. Ilman näitä edellä mainittua purkukustannusta ja alaskirjausta yhtiö olisi tehnyt positiivisen tuloksen.

Koskelantalot Oy:n tavoitteet toteutuivat vain osittain. Yhtiö vähensi vuoden 2022 aikana asuntojen määrää 79 kpl purkamalla kaksi kerrostaloa. Yhtiö vuokrasi SPR:n vastaanottokeskukselle 64 asuntoa. Koskelantalot Oy tavoittelee asuntojen 90 % täyttöastetta ja tähän vuoden 2022 aikana päästiin. Yhtiö tavoittelee vieraan pääoman vähentämistä ja korjausinvestointien toteuttamista liiketoiminnan tuloksella. Yhtiö nosti kuitenkin uutta lainaa tilikauden aikana. Vapaiden asuntojen markkinoinnin tehostamisen tavoitetta ei voitu arvioida, koska näkyvyyttä ei tilinpäätöksen tietojen mukaan erikseen tehostettu.

Mäntän Jääareena Oy

Yhtiö tuottaa laadukkaita palveluita kuntalaisille ja yhteistyökumppaneille.	Ei voitu arvioida
Yhtiön toiminta eriytetään kaupungin toiminnasta	Ei voitu arvioida
Yhtiön markkinointia tehostetaan	Ei voitu arvioida

Mäntän Jääareena Oy:n tavoitteenasettelu, mittarit ja tavoitteiden toteutuminen jäivät kokonaisuutena epäselviksi. Yhtiön tuottamat laadukkaat palvelut kuntalaisille ja yhteistyökumppaneille on tavoitteena sellainen, jota pitäisi mitata laadun näkökulmasta. Palvelusopimuksen olemassaolo, joka on toiminnan lähtökohta, ei voi olla mittari. Tavoite ”Yhtiön toiminta eriytetään kaupungin toiminnasta” on kaupungin ja Jääareenan välinen kirjanpidollinen toimenpide, eikä näin tavoite, jonka avulla Jääareena voisi mitata ja mittauksen tuottaman tiedon avulla kehittää omaa toimintaansa. Kolmantena tavoitteena Jääareena haluaa tehostaa markkinointia. Markkinoinnin tehostamisessa yhtiö käyttää jäävuorojen käyttöasteen nousua, mikä ei tarkastuslautakunnan mielestä myöskään ole mittari, vaan tavoite. Lisäksi yhtiön tavoitteena oli laatia markkinointistrategia, jota ei kuitenkaan tilikauden aikana laadittu.

Yhtiön tulos on 0,1 milj. euroa tappiollinen. Tulokseen vaikuttivat alkuvuoden koronarajoitukset ja loppuvuoden energiakustannusten nousu.

Tarkastuslautakunta nostaa esiin toiminnallisen tavoitteiden ja mittarien, sekä tavoitetasojen väliset suhteet. Tavoitteenasettelussa kannattaa suosia sellaisia mittareita, jotka tuottavat sellaista tietoa, jota yhtiö voi käyttää toiminnan kehittämisen tukena.

Yrke Kiinteistöt Oy

Yhtiön tehtävät suoritettu taloudellisesti ja tehokkaasti	Ei toteutunut
Yhtiö tuottaa laadukkaita palveluita yrityksille ja yhteistyökumppaneille	Ei voitu arvioida

Yhtiön toiminta oli 270 tuhatta euroa tappiollista, joten ensimmäinen tavoite ei toteutunut. Tavoitteena ”Yhtiö tuottaa laadukkaita palveluita yrityksille ja yhteistyökumppaneille” on sellainen, jonka arviointiin käytetään laatuun liittyviä mittareita, kuten esimerkiksi asiakaspalautteita ja -kyselyitä,

sekä ulkopuolisia laadunarvioijia. Yhtiö on käyttänyt palvelusopimusta laatuun liittyvänä mittarina, jota se ei tarkastuslautakunnan mielestä ole.

MW-kehitys Oy

Yhtiö tuottaa laadukkaita palveluita yrityksille ja yhteistyökumppaneille	Ei voitu arvioida
Pirkanmaan elinvoimakuntakilpailun sijoituksen parantaminen	Ei voitu arvioida
Palvelusopimus on konkreettisesti määritelty ja tukee yhtiön toiminnan tuloksellisuutta	Ei voitu arvioida

MW-Kehitys Oy on kaupungin 83,6 % omistama tytäryhtiö. Yhtiö teki 12 tuhatta euroa voitollisen tuloksen.

Yhtiön ensimmäinen tavoite on sama, kuin Jääarena Oy:n ja Koskelantalot Oy:n. Myöskin mittarit ja tavoitetaso ovat edellä mainittujen yhtiöiden kanssa identtiset. Tarkastuslautakunta muistuttaa toiminnallisten tavoitteiden, mittareiden ja tulosten tosiasiallisesta hyödyntämisestä toiminnan kehittämisen tukena.

Yhtiö ei menestynyt Pirkanmaan elinvoimakuntakilpailussa, eikä edellisen vuoden sijoitusta kerrottua, joten tarkastuslautakunta ei voi näillä tiedoilla arvioida tavoitteen saavuttamista. Kolmas tavoite liittyy käytännössä ensimmäisen tavoitteen kanssa samaan kokonaisuuteen, joten tarkastuslautakunnan näkökulmasta mittarin tarpeellisuus jää epäselväksi.

Talousarviossa 2022 tavoitteena oli tehdä sopimus kaupungin ja MW-Kehitys OY:n välille. Kaupungin hallitus päätti kokouksessaan 28.11.2022, että sopimusta ei tehdä, vaan toimintaa rahoitetaan avustuksilla. Yhtiön toiminnan tuloksellisuutta mitataan sopimuksessa mainituilla sopimuksessa mainittuja tavoitteilla.

Justiina Ateriapalvelut Oy

Kaupungin myöntämät lainat lyhennetään sopimuksen mukaisesti	Toteutui
Yhtiön taloudellinen tilanne on vakaa	Toteutui

Justiina Ateriapalvelut Oy:n tilikauden tulos oli 10 tuhatta euroa ylijäämäinen. Tilikauden 2022 aikana kaupunki ja Mäntänvuoren Terveys Oy saivat tehtyä sopimuksen ateriapalveluiden maksujärjestelyistä.

Yhtiön tavoitteiden raportoinnin osalta tavoitteiden määrä on pudonnut reilusti. Valtuusto asetti talousarviossa vain kaksi tavoitetta, jotka se myös saavutti. Tarkastuslautakunta nostaa kehitysehdotuksena sellaisten tavoitteiden asettamisen, jotka ovat numeraalisesti mitattavissa. Valtuuston tavoitteet eivät sellaisenaan ole toiminnallisia tavoitteita. Kaupungin myöntämät lainat tulee yleisesti ottaen maksaa, kuten normaaliin liiketoimintaan kuuluu. Toiseksi konserniohjaus edellyttää kaupungin tytäryhtiöiltä kannattavaa liiketoimintaa. Tarkastuslautakunta kehottaa asettamaan

kunnianhimoisempia tavoitteita, jotka tuottavat tietoa sekä yritystä itseään, että valtuuston päätöksentekoa varten.

Tarkastuslautakunnan arvio tytäryhteisöille asetetuista tavoitteista

Valtuusto on asettanut talousarviossa tytäryhteisöille vuositavoitteita, joiden toteutumisesta ei ole tilinpäätöksessä kerrottu kovinkaan tarkasti. Tarkastuslautakunta on esittänyt tämän huomion jo useiden edellisten vuosien arviointikertomuksissa, eikä asiaan ole tullut juurikaan muutosta. Tarkastuslautakunta korostaa kaupungin tytäryhtiöilleen asettamien etenkin taloudellisten tavoitteiden saavuttamisen tärkeyttä. **Omistajaohjauksella tulee huolehtia siitä, että kaupungin tytäryhteisöjen toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.**

Tavoitteet ovat edelleen ympäröityjä ja usean tavoitteen saavuttaminen jää tilinpäätöksen tietojen perusteella lukijalle epäselväksi. Tämän tasoinen raportointi ei palvele valtuuston päätöksentekoa, koska sen informatiivinen arvo on hyvin heikko.

Kaupungin tiukan talouskurin vuoksi valtuuston olisi hyvä vaatia tytäryhtiöiltään tarkempia talouteen liittyviä numeraalisia tavoitteita ja mittareita, koska talouden seurannassa sanallisilla tavoitteilla ja mittareilla sekä toteumilla on aina väärintulkinnan mahdollisuus. Numeraaliset mittarit ja mittaustulokset tuottavat informatiivisempaa tietoa valtuustolle ja vaikuttavat sitä kautta päätöksentekoprosessiin.

Tarkastuslautakunta on jo aiemmin esittänyt huolensa siitä, tiedostaako yhtiöiden johto valtuuston asettamia tavoitteita ja kuinka tärkeänä tavoitteiden saavuttaminen ylipäätään nähdään. Tarkastuslautakunta kysyy, miten kaupungin omistajaohjaus huolehtii siitä, että tytäryhtiöiden toiminnassa huomioidaan kaupunkikonsernin kokonaisuus?

Tarkastuslautakunta toteaa uudelleen viime arviointikertomuksen päätelmän, että tämän tasoinen raportointi ei palvele valtuuston päätöksentekoa. Tavoitteita on viime tilikautta huomattavasti vähemmän, mutta yhteys tavoitteiden ja yhtiön toiminnan kehittämisen välillä jää edelleen epäselväksi. Sekä tavoitteiden määrittely, että raportointi esitettiin tarkastuslautakunnan näkökulmasta hyvin väljästi ja ympäröityinä. Tarkastuslautakunta toteaa, että toiminnallisia tavoitteita ei saatettu kuntoon vuoden 2022 tilinpäätöksessä aiemmasta suosituksesta huolimatta.

6. Konserniohjaus

Tarkastuslautakunnan vuoden 2022 työohjelman mukaisena arviointikohteena oli konserniohjaus. Kaupunkikonsernia ohjataan konserniohjeella, talousarviolla ja yksittäisillä valtuuston ja hallituksen päätöksillä. Lisäksi konsernijohto käy tarvittaessa keskusteluja tytäryhtiöiden johdon kanssa konsernin sisäisen tiedonkulun edesauttamiseksi. Hallintosäännön mukaan kaupungin konsernijohtoon kuuluvat kaupunginhallitus, kaupunginjohtaja ja talouspäällikkö. Kaupunginjohtajan tehtävänä on toimia konsernin johtajana. Kaupunginjohtajan ja talouspäällikön tehtävänä on aktiivisella omistajaohjauksella myötävaikuttaa ohjattavakseen määrättyjen yhtiöiden hallintoon ja toimintaan. Kaupunginhallituksen konsernijohtoon liittyvät tehtävät on lueteltu hallintosäännössä.

Kuntalain 47 § mukaan omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Tytäryhteisöllä tulee olla omistajan eli kunnan asettama strateginen tavoite, ja tytäryhteisön hallituksen tulee pyrkiä toteuttamaan omistajan asettamaa tavoitetta. Tytäryhtiöille on talousarviossa asetettu tavoitteita, joiden toteutumista on arvioitu tämän kertomuksen luvussa viisi.

Kaupungin konserniohje päivitettiin vuonna 2022. Päivitetty konserniohje hyväksyttiin valtuustossa 29.8.2022. Uudistetussa ohjeessa selkeytettiin yhtiöiden kokousedustajien, yhtiöiden ja toimitusjohtajien vastuita. Konsernijohto on myös määritelty uudistetussa ohjeessa. Lisäksi hyvän hallinnon periaatteet ja vuosikello lisättiin ohjeeseen ja kaupunkikonserniin kuuluvien yhtiöiden tiedot päivitettiin. Konserniohjeen tavoitteena on luoda puitteet kaupunkikonserniin kuuluvien yhteisöjen omistajaohjaukselle kaupungin tavoitteiden mukaisesti. Konserniohjeella pyritään ohjaamaan ja tehostamaan kaupunkikonsernia kokonaisuutena yhteisin periaattein ja kuntakonsernin kokonaisuus huomioon ottaen.

Kaupunginjohtaja perusti tilikauden 2022 aikana konserniohjausryhmän, jonka toiminta alkoi loppuvuodesta. Johtoryhmään kuuluvat kaupunkikonsernin tytäryhtiöiden toimitusjohtajat, sekä kaupungin johtoryhmä. Konserniohjausryhmän myötä vuoropuhelun ja tiedonvaihdon kaupungin ja tytäryhtiöiden välillä on mahdollista parantua.

Vuodelle talousarviossa asetettuna 2022 tavoitteena oli laatia palvelusopimukset MW-kehitys Oy:n ja Yrke Kiinteistöt Oy:n kanssa. Kaupunki ei tehnyt erillistä palvelusopimusta MW-kehitys Oy:n kanssa, vaan vuoden 2023 toiminnasta sovittiin sopimuksessa kehitysyrityksen avustuksen perusteista. Yrke Kiinteistöt Oy:n osalta on kaupunginhallitus käsittely 28.11.2022 selvennystä kaupungin ja yhtiön välisestä yhteistyöstä, jonka jälkeen konsernijohdossa todettiin, että selvityksen perustella erilliselle palvelusopimukselle ei ole tarvetta vaan sopimus muodostetaan kustakin toiminnasta erikseen.

Kaupungin tytäryhtiöiden taloudenhoito vaikuttaa talouden tasapainottamisohjelman onnistumiseen. Vuoden 2022 talousarviotavoitteena oli kaikkien tytäryhtiöiden osalta ylijäämäinen tulos tilikaudelta. Tavoitteen saavutti ainoastaan kaksi tytäryhtiötä kuudesta.

Kaupunki maksaa huomattavia summia avustuksia tytäryhtiöilleen. Silti useilla tytäryhtiöillä on vaikeuksia selvitä kuluistaan ilman kaupungin lisäavustuksia. Tilinpäätöksen mukaan kaupunki maksoi avustuksia seuraavasti:

- MW-Kehitys OY:lle 468 000 €
- Mäntän Jääareena OY:lle 280 000 €
- Koskelantalo Oy:lle 24 543, 13 €

Lisäksi kaupunki myönsi pääomalainaa tytäryhtiöilleen seuraavasti:

- Mäntän Kaukolämpö ja Vesihuolto Oy:lle 500 000 €, josta vuoden 2022 puolella nostettiin 300 000 €
- Koskelantalot Oy:lle 500 000 €

Mäntän Jääareena Oy pyysi kaupungilta loppuvuodesta 2022 lisärahoitusta 100 000 euroa tai vaihtoehtoisesti pääomalainaa 750 000 euroa kulujen maksua varten. Kaupunki päätyi myöntämään lisää aikaa kaupunginhallituksen alaisiin laskuihin ja suositteli samaa tekniselle lautakunnalle.

Tarkastuslautakunnan arviointi konserniohjauksesta

Tarkastuslautakunta näkee positiivisena kehityksenä konserniohjeen päivityksen sekä vuoropuhelun lisääntymisen kaupungin ja konserniyhteisöjen välillä.

Tytäryhtiöiden rooli ja merkitys kaupungin talouden hoitoon on suuri. Kaupungin kokonaisedun mukaista on, että tytäryhtiöt suoriutuisivat tehtävistään taloudellisesti kestäväällä tavalla. Tarkastuslautakunta kehottaa konserniohjausta talouden tasapainotusohjelman vuoksi seuraamaan tarkasti tytäryhtiöidensä taloudenhoitoa ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista sekä tarvittaessa puuttumaan havaittuihin poikkeamiin.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että yhtiöiden kanssa on osittain sovittu palveluiden sisällöstä ja tasosta. Kuitenkin lautakunta näkisi mielellään vielä vahvempaa sopimusohjausta tytäryhtiöiden suuntaan. Lisäksi tarkastuslautakunta suosittelee, että erillisissä tytäryhtiöiden kanssa tehtävissä sopimuksissa asetettuja tavoitteita sisällytettäisiin osaksi talousarviossa tytäryhtiöille asetettavia tavoitteita.

7. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutuminen

Kuntien valtiosuuteen on vuoden 2023 alusta sisällytetty hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa HYTE-kerroin. Tämä tarkoittaa, että jatkossa osa kuntien valtionrahoituksesta määräytyy niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kertomella halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Kunta vastaa jatkossakin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä mm. varhaiskasvatuksen, opetuksen, nuoriso- kulttuuri- ja liikuntapalveluiden sekä työllisyyden edistämisen osalta. HYTE-kertoimen suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattoreiden, prosessi- ja tulosindikaattoreiden, perusteella. Prosessi-indikaattoreita on yhteensä 15 kappaletta ja tulosindikaattoreita kuusi. Yhden prosessi-indikaattorin perusteella tarkastuslautakunnan tulee jatkossa arvioida kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutumista arviointikertomuksella kerran valtuustokaudessa.

Kunnan on lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 § mukaan valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus- ja suunnitelma. Hyvinvointikertomuksessa kuvataan hyvinvoinnin nykytilanne ja hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan tavoitteet ja toimenpiteet kuntalaisten hyvinvoinnin parantamiseksi. Mänttä-Vilppulan kaupungin hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen tavoitteita on määritelty hyvinvointisuunnitelmassa 2021–2025, joka on osa kaupunkistrategian toimeenpanoa. Kaupunginvaltuusto hyväksyi 29.8.2022 § 52 hyvinvointikertomuksen vuosilta 2017–2021, jossa raportoitiin väestön hyvinvoinnin tila ja yhteenveto siitä, mitä kunnan eri toimialat ovat tehneet edellisen laajan hyvinvointikertomuksen painopisteille. Vaikka hyvinvointikertomus koskee vuosia 2017–2021 ottaa tarkastuslautakunta tässä arviointikertomuksessa kantaa sen tavoitteissa onnistumiseen, koska hyvinvointikertomus on julkaistu elokuussa 2022.

Hyvinvointisuunnitelmassa 2021–2025 asetettujen hyvinvoinnin- ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumiseen on monilta osin vaikuttanut vuonna 2020 alkanut koronapandemia. Monia suunniteltuja toimenpiteitä jouduttiin keskeyttämään tai lykkäämään, palveluita jouduttiin tarjoamaan rajoitetusti ja mahdollisuuksien mukaan toimintaa toteutettiin etänä. Avointen työpaikkojen määrä laski ja työttömyysprosentti nousi voimakkaasti, kunnes palautui ja jopa parani pandemiaa edeltävästä tasosta vuonna 2021. Nuorten ahdistuneisuus oli kääntynyt nousuun jo ennen pandemiaa, mutta pandemian seurauksena ahdistuneisuus ja yksinäisyys kasvoi huomattavasti. Lisäksi lasten ja nuorten ylipaino on lisääntynyt, koululounasta syövien määrä vähentynyt kuten myös liikuntaa harrastavien määrä. Luku- ja kirjoitustaidon osalta suunta on myös huolestuttava niin ala- kuin yläkoulussa.

Ikä-ihmisten osalta kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot ovat olleet kasvusuuntaisia yli 65-vuotiaille. Asuntojen ja kaupunkiympäristön esteettömydestä ja kunnossapidosta tulee huolehtia entistä paremmin.

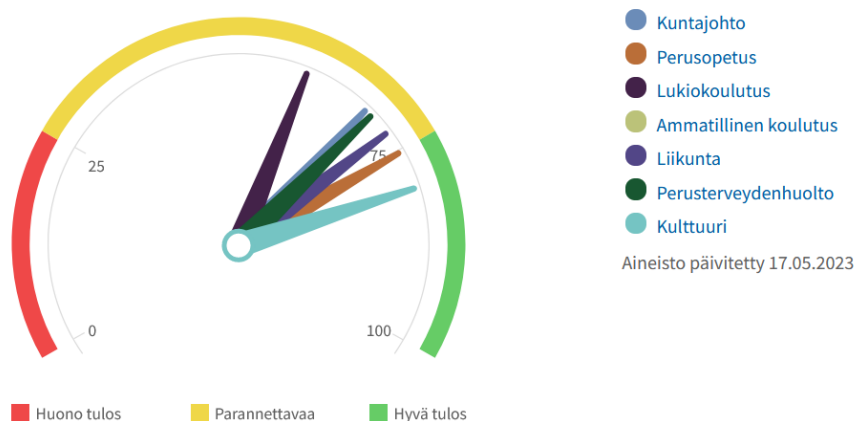
Hyvinvointikertomuksen 2017–2021 perusteella Mänttä-Vilppula on onnistunut vahvistamaan vetovoimaisuuttaan taidekaupunkina ja erilaisten tapahtumien järjestäjänä. Kaupungin kulttuurillisen hyvinvoinnin voidaan nähdä olevan hyvällä tasolla. Kaupungin laskusuuntainen väkiluku ja huoltosuhteen merkittävä heikentyminen kertoo, että kaupungin houkuttelevuutta asumiskaupunkina on liisättävä. Lasten syntyvyyden väheneminen ja ikäluokkien pieneneminen tulee heijastumaan kaupungin palvelurakenteen tarkasteluun.

Työllisyyden edistämiseen on kaikilta osin löydettävä uusia toimenpiteitä. Erityisen huolestuttavaa on nuorisotyöttömyyden tilanne, joka Mänttä-Vilppulassa on maakunnallisesti korkealla tasolla ja

vastaavasti työllisyysaste on matala. Työpaikkaomavaraisuus on säilynyt yli 100 %, joten keskeisiä toimia tulisi tehdä mm. oppilaitosten ja yritysten välisessä yhteistyössä ja uusien osaajien houkuttelemisessa paikkakunnalle.

THL:n TEAviisarin tiedot kuvaavat kuntien terveydenedistämiseksi eli kunnan toimintaa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Alla oleva kuva osoittaa, että Mänttä-Vilppulan kaupungilla on parannettavaa kaikilla osa-alueilla kulttuuria lukuun ottamatta. Huomioitavaa on myös, että TEAviisarin tiedonkeruu tehdään kahden vuoden välein parittomina vuosina, eli alla olevat tiedot perustuvat vuonna 2021 kerättyihin tietoihin.

Kaikki sektorit : Mänttä-Vilppula 2022

Kuva 1. THL TEA-Viisari Mänttä-Vilppula 2022 (Lähde: teaviisari.fi)

Kaupunginvaltuusto päätti hyväksyä Mänttä-Vilppulan laajan hyvinvointikertomuksen suunnitelmaosan II vuosille 2021–2025 kokouksessaan 16.1.2023 (§). Hyvinvointikertomuksessa 2017–2021 tunnistetut painopisteet ja kehittämiskohteet on huomioitu päivitettyssä hyvinvointisuunnitelmassa. Hyvinvointikertomuksesta ja suunnitelmasta tulisi johtaa vuosittain tavoitteita talous- ja toimintasuunnitelmiin.

Tarkastuslautakunnan arviointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteista

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteuttamisessa on tehty paljon toimenpiteitä. Osaltaan koronapandemia vaikeutti tavoitteissa onnistumista ja suunta useissa mittareissa on erittäin huolestuttava. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että keskeiset hyvinvointikertomuksessa 2017–2021 esitetyt kehityskohteet on tunnistettu ja sisällytetty osaksi hyvinvointisuunnitelmaa 2021–2025.

Lasten ja nuorten mittarit esittävät huolestuttavaa kehitystä ahdistuneisuuden, ylipainon, liikunnan kuin luku- ja kirjoitustaidonkin osalta. Tarkastuslautakunta on myös huolissaan lisääntyneestä yksinäisyyden kokemuksesta kaikissa ikäluokissa.

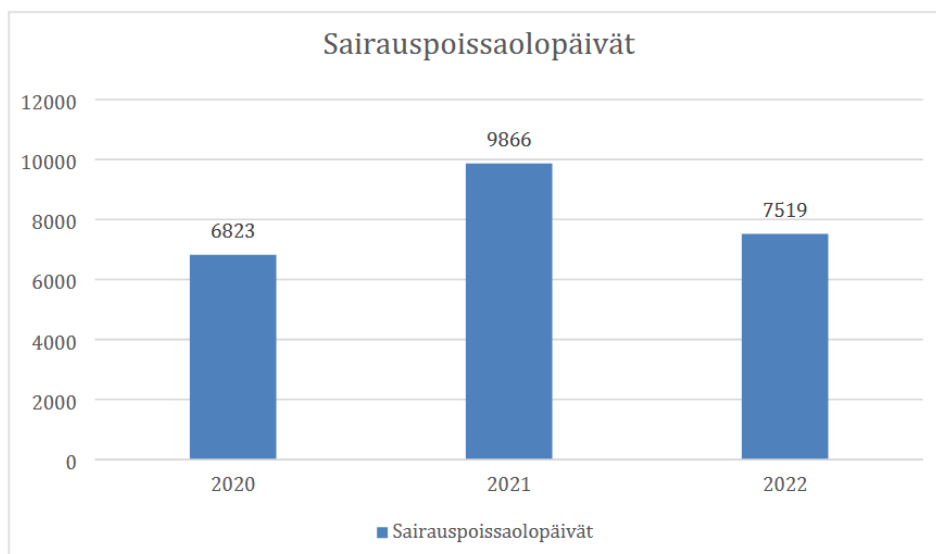
TEAviisarin tiedot osoittavat, että kaupungilla on parannettavaa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyössä.

Tarkastuslautakunta suosittelee huomioimaan, että hyvinvointisuunnitelmassa asetetuista tavoitteista johdetaan vuosittain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen talousarviotavoitteita kaikille toimialoille.

8. Henkilöstö

Vuoden 2022 lopussa kaupungilla oli voimassa olevia palvelussuhteita yhteensä 435 kappaletta, joista 293 oli vakituisia ja 142 määräaikaisia. Henkilöstön keski-ikä oli 48,0 vuotta, kun koko kunta-alan henkilöstön keski-ikä on 45,5 vuotta.

Henkilöstön sairauspoissaolot vähenivät selvästi vuoteen 2021 verrattuna ja sairauspoissaoloprosentti laski 7,5 %:sta 6,2 %:iin. Pitkät yli 90 päivän sairauspoissaolot lähes puolittuivat vuodesta 2021 ollen 2 715 päivää. Lyhyet sairauspoissaolot (alle 10 päivää) taasen kasvoivat yhteensä 906 sairauspoissaolopäivää edellisestä vuodesta. Yhteensä sairauspoissaolojen lasku oli 2071 päivää. Lyhyiden poissaolojen kasvua selittää korona ja muut hengitystieinfektioihin liittyvät piikit. Tuki- ja liikuntaelin sairauksien aiheuttamat poissaolot sekä mielenterveyteen liittyvät poissaolot vähenivät huomattavasti edellisestä vuodesta. Sen sijaan koronatilanne ja muiden hengitystieinfektioiden lisääntyminen näkyy diagnooseissa sekä esihenkilöiden myöntämien poissaolojen lisääntymisenä. Työtapaturmien aiheuttamat poissaolot pysyivät vuoden 2021 tasolla, mutta työtapaturmia tapahtui 19 kappaletta vuonna 2022 (2021: 12 kappaletta).

Kuvio 7: Sairauspoissaolopäivät 2020–2022 (Lähde: Henkilöstöraportti 2022/Pihlajalinna Oy)

Työterveyskustannukset laskivat 81 tuhatta euroa (27,5 %) vuodesta 2021. Sairauspoissaalojen vähenemisestä saatu laskennallinen kustannussäästö oli noin 725 tuhatta euroa. Ennalta ehkäisevän toiminnan kustannusten (122 tuhatta euroa) suhde sairaanhoidon kustannuksiin (75 tuhatta euroa) oli vuonna 2022 erinomaisella tasolla. Tämä osoittaa, että työterveyden toiminta on painottunut ennalta ehkäisevään työhön.

Pirkanmaan hyvinvointialueelle siirtyi kaupungilta 162 työntekijää ja Mäntänvuoren Terveys Oy:ltä 122 kaupungilta työ- ja virkavapaalla ollutta henkilöä 1.1.2023 alkaen.

Tarkastuslautakunnan arviointi henkilöstön hyvinvoinnista

Vuoden 2022 haastavasta koronatilanteesta huolimatta sairauspoissaalojen määrä väheni edellisestä vuodesta. Positiivisena tarkastuslautakunta pitää pitkien sairauslomien ja tuki- ja liikuntaelin sairauksien sekä mielenterveyspoissaalojen vähene mistä. Tarkastuslautakunta toteaa, että sairauspoissaalojen suunta on myönteinen kaupungin taloudellisen tilanteen kannalta. Työterveyden kokonaiskustannukset laskivat laskennallisesti vuodesta 2021 noin 806 tuhatta euroa, työterveyden palveluiden käytön ja sairauspoissaalojen vähenemisen seurauksena.

Työhyvinvointiin sekä työssä jaksamisen on hyvä kiinnittää huomiota ja seurata tulevaa kehitystä.

Työtapaturmien määrä on kasvanut vuonna 2022. Työtapaturmien ennaltaehkäisyyn tulee kiinnittää huomiota.

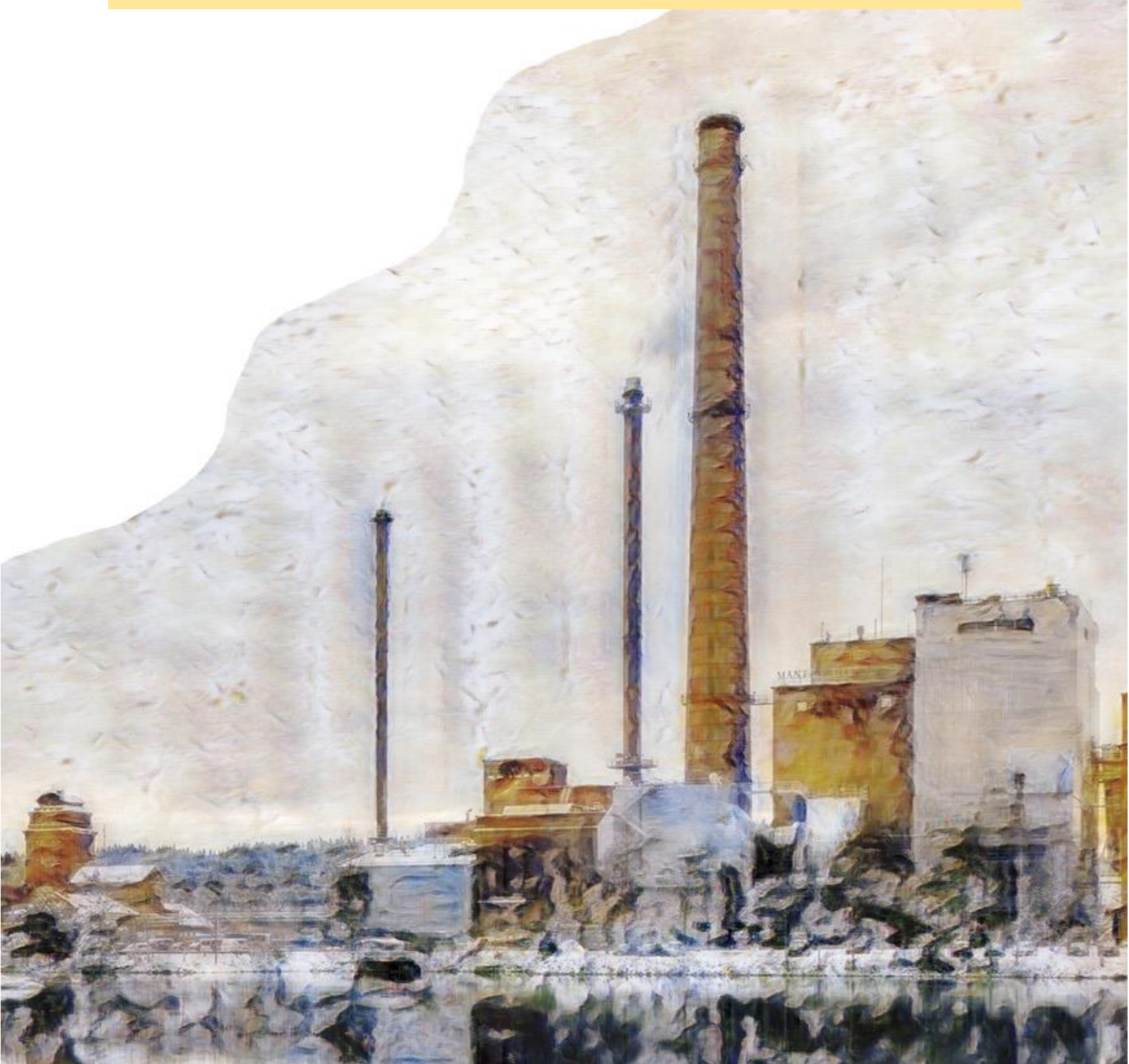
9. Yhteenveto tarkastuslautakunnan havainnoista

Kuntalain 121 §:n mukaan kaupunginhallituksen on annettava valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Tarkastuslautakunta toivoo kaupunginhallituksen vastinetta valtuustolle seuraaviin asioihin:

1. Talousarviossa asetetut tavoitteet ovat toteutuneet vaihtelevasti tai niiden toteutumisesta ei tilinpäätösraportoinnin perusteella voitu arvioida. Valtuusto asettaa vuosittain kaupunkistrategiasta johdetut toiminnalliset vuosittaiset tavoitteet. Talousarviossa toiminnalliset tavoitteet on edelleen paikoin kuvattu laveasti ja tilinpäätöksellä tavoitteiden toteutuminen on raportoitu osin epäselvästi. Tällaiset tavoiteasetelmat mahdollistavat tavoitteiden toteutumisten erilaiset tulkinnat, joten tarkastuslautakunta kehottaa edelleen kehittämään tavoitteen asettelua sekä suosimaan yksiselitteisiä ja konkreettisia mittareita ja tavoitteita.
2. Talouden tasapainottamisohjelmassa onnistuminen tarkoittaa kaikkien kaupungin menojen kriittistä tarkastelua sekä konkreettisten toimenpiteiden määrittämistä. Tarkastuslautakunta kysyy, miten tarkentuvien sote-laskelmien jälkeen määritettävät valtionosuudet sekä nykyinen inflaatiotilanne tulevat vaikuttamaan talouden tasapainotusohjelman toteutumiseen?
3. Kaupunki on asettanut tytäryhtiöilleen yhdeksi yhteiseksi tavoitteeksi tilikauden ylijäämäisen tuloksen. Tytäryhtiöistä vain kaksi saavutti tämän tavoitteen. Kaupunki on puolestaan avustanut ja lainoittanut tytäryhtiöitään sadoilla tuhansilla euroilla. Tarkastuslautakunta kysyy kaupunginhallitukselta, miten kaupungin omistajaohjaus huolehtii siitä, että tytäryhtiöiden toiminnassa huomioidaan kaupunkikonsernin kokonaisuus?
4. Tarkastuslautakunta kysyy sopimushallinnan toimenpiteistä kaupungin ja yhteistyökumppaneiden välillä. Viime vuosina on käynyt ilmi, että kaupungilta on laskutettu kuluja, joista on sovittu vain suullisesti, eikä niistä ole tehty virallisia päätöksiä. Kestävän taloudenhoidon näkökulmasta on odotettavaa, että kaupunki tarkastelee ja tarvittaessa päivittää kaikki palveluntuotantoon ja avustamiseen liittyvät sopimukset ajantasaisiksi. Sopimukseton yhteistyö kaupungin ja sidosryhmien kesken voi aiheuttaa sellaisia oikeudellisia riskejä, jotka muutoin olisivat vältettävissä.
5. Päätöksenteon dokumentoinnissa on esiintynyt puutteita. Tarkastuslautakunta kysyy, miten päätöksenteon dokumentointia aiotaan kehittää, jotta kaikki päätökset tulevat dokumentoiduksi ja pöytäkirjoilta ja viranhaltijoiden päätöksistä löytyvät olennaiset tiedot ja liitteet?

Tarkastuslautakunta kiittää kaupungin uutta johtoa aktiivisesta otteesta. Vuonna 2022 on tapahtunut paljon edistystä esimerkiksi konsernijohtamisen toimintatavoissa. Lisäksi tunnistettuihin epäkohtiin on puututtu ja toimintatapoja muutettu tarvittaessa.

Tarkastuslautakunta esittää kaupunginvaltuuston päätettäväksi, että kaupunginhallitus ottaa huomioon arviointikertomuksessa esitetyt havainnot ja esittää syyskuun 2023 loppuun mennessä valtuustolle, mihin toimiin niiden johdosta on ryhdytty.

10. Arviointikertomuksen hyväksyminen

Mänttä-Vilppulassa 5.6.2023

Pentti Paananen
puheenjohtaja

Tauno Mäkelä
varapuheenjohtaja

Kyllikki Lahtinen
jäsen

Laura Linkoneva
jäsen

Seppo Tamminen
jäsen